

SA EXAM PAPERS

YOUR LEADING PAST YEAR EXAM PAPER
PORTAL

Visit SA Exam Papers

www.saexampapers.co.za

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA VUNHARHU (P3)

HUKURI 2017

TIMARAKA: 100

NKARHI: Tiawara ti2½

Papila leri ri na tipheji ta 5.

PHEJI YA SWITSUNDZUXO NA VUXOKOXOKO

1. Papila leri ri avanyisiwile hi SWIYENGE SWIMBIRHI:

XIYENGE XA A: Switshuriwa swa xitsalwana (50)

XIYENGE XA B: Switshuriwa swa xitsalwambiko (2 x 25) (50)

LEMUKA: U languteriwa ku hlamula swivutiso SWIMBIRHI eka XIYENGE XA B.

2. Hlamula xivutiso XIN'WE eka XIYENGE XA A na swivutiso SWIMBIRHI eka XIYENGE XA B.
3. Tsala hi ririmi leri u kamberiwaka hi rona.
4. Sungula XIYENGE XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji YINTSHWA.
5. U fanele ku kunguhata (u nga tirhisa: mepe wa miehleketo/dayagiramu/chati ya nkhluluko/marito ya nkoka, na swin'wana na swin'wana), hlela na ku hlayisisa ntirho wa wena. Nkunguhato wu fanele ku RHANGELA xitshuriwa xa wena.
6. Minkunguhato hinkwayo yi fanele ku kombisiwa hi ndlela leyi kombisaka leswaku i minkunguhato. U tsundzuxiwa ku ba nkhwati ku hingakanya minkunguhato hinkwayo ku komba leswaku i nkunguhato.
7. U tsundzuxiwa ku tiyisisa leswaku u tirhisa nkarhi hi ndlela leyi landzelaka:
- XIYENGE XA A: Timinete ta kwalomu ka 80
- XIYENGE XA B: Timinete ta kwalomu ka 70 (2 x 35)
8. Nombora tinhlamulo ta wena ku ya hilaha tinhlokomhaka ti nomboriweke hakona eka papila leri.
9. Nhlokomhaka a yi katsiwi eka nhlayo ya marito.
10. Tsala swi saseka no vonaka.

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA XITSALWANA**XIVUTISO XA 1****SWILERISO:**

- Hlawula nhlokomhaka YIN'WE ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwana hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va na marito ya le xikarhi ka 400–450.

- 1.1 Lowu a wu ri ntlangu wa lembe. [50]
- 1.2 Matikhomelo ya vana lava nga kombiwiki rirhandzu hi vatswari va vona. [50]
- 1.3 Leswi ndzi humeleleke siku rero swa ha ndzi tsuvula misisi na sweswi! [50]
- 1.4 Vunene na vubihi bya ku yirisiwa ka nkxavi eswikolweni. [50]
- 1.5 Van'wana va vadyondzi lava nga hundziseriwa eka tigiredi ta le mahlweni va tirha hi ku tikarhata ku tlula lava nga lo tipasela. Pfumela kumbe u kaneta. [50]
- 1.6 Xiyaxiya swifaniso leswi landzelaka laha hansi kutani u hlawula xin'we eka swona u tsala xitsalwana hi nhlokomhaka leyi u xi nyikeke yona.

1.6.1

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.electionimages.co.za]

[50]

1.6.2

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.google.co.za]

[50]

1.6.3

[Xifaniso lexi xi huma eka webusayiti ya www.busimages.co.za]

[50]

NTSENGO WA XIYENGE XA A:

50

XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO**XIVUTISO XA 2****SWILERISO:**

- Hlawula tinhlokomhaka TIMBIRHI ntsena leti u ti twisisaka swinene kutani u tsala switsalwambiko hi tona kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xin'wana na xin'wana xi fanele ku va na marito ya le xikarhi ka 180–200.
- Sungula nhlamulo yin'wana na yin'wana ya wena eka pheji yintshwa.

2.1 PAPILA RA XIMFUMO

Ndyangu wa ka n'wina wu hlawuriwile hi varhangeri va wadi leswaku wu va wun'wana wa leyi nga ta akeriwa yindlu hi mfumo. Tsalela varhangeri lava **papila** ro khensa eka xibohe lexi va xi tekeke.

[25]**2.2 XIVIKO**

Tanihileswi muti wa ka n'wina wu nga ekusuhi swinene na xikolo lexi u dyondzaka eka xona, u twile huwa leyi a yi biwa hikokwalaho ka tlilasi leyi a yi ri eku tshweni kutani u ya pfuneta ku yi timela. Tsala **xiviko** mayelana na leswi humeleleke u xi kongomisa eka nhloko ya xikolo.

[25]**2.3 NHLUTO**

Muganga wa laha u tshamaka kona wu na vumbhoni bya vukorhokeri byo tala lebyi endliweke hi mukhanselara. Tsala **nhluto** wa vukorhokeri byin'we ntsena eka lebyi a byi endleke endzhaku ka lembe.

[25]**2.4 N'WANGULANO**

Munghana wa wena u kumiwile a ri karhi a yiva evhengeleni ra tselulafoni. Tsala **n'wangulano** lowu veke kona exikarhi ka yena na murindzi wa le vhengeleni.

[25]**2.5 INTHAVHIYU**

Mi pfarile gondzo hikwalaho ko pfumaleka ka mati emugangeni wa ka n'wina. Tsala **inthavhiyu** leyi veke kona exikarhi ka muyimeri wa n'wina na meyera wa masipala wa le ka n'wina.

[25]**2.6 MATIMU YA MUFI**

Mi forile nkarhi wo leha ebangini na munghana wa wena loyi a tivikeke ku pandziwa hi nhloko. Loko ma ha forisile xisweswo munghana wa wena u wile a lovela kwalaho. Tsala **matimu** ya yena lawa ya nga ta hlayiwa hi siku ra ku vekiwa ka yena endlwini yo hetelela.

[25]

NTSENGO WA XIYENGE XA B:
NTSENGO WA TIMARAKA:

50
100